

การศึกษาเชิงวิเคราะห์ปรัชญานายะ An Analytical Study of Nyaya Philosophy

พระกัมมัญฐาน ปวตตโน
Phra Kammatthana Pavattano
พระกิตติ กิตติสาโร
Phra Kitti Kittisaro
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
Mahamakut Buddhist University
วีรชัย คำธ
Wirachai Kamthorn
มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี
Dhonburi Rajabhat University
E-Mail: Kittig@gmail.com

วันที่รับบทความ (Received) : 12 มกราคม 2567

วันที่แก้ไขบทความ (Revised) : 28 มีนาคม 2567

วันที่ตอบรับบทความ (Accepted) : 28 มีนาคม 2567

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของปรัชญานายะ ความหมายของปรัชญานายะ คัมภีร์ของปรัชญานายะ ทฤษฎีความรู้ของปรัชญานายะ และการวิเคราะห์ปรัชญานายะ สรุปว่า ปรัชญานายะถือว่าความรู้ที่ถูกต้องขึ้นอยู่กับประสบการณ์ที่กำลังประสบอยู่นั้น ความจริงต้องสามารถเข้าถึงได้โดยอาศัยการประจักษ์ ประสบการณ์ และการอนุมาน ปรัชญานายะจึงเชื่อในความรู้ประจักษ์ การอาศัยความรู้ที่ประกอบขึ้นจากการใช้เหตุผลโดยอาศัยการประจักษ์จากประสาทสัมผัสทั้ง 5 บวกกับประสบการณ์และการอนุมาน เป็นกระบวนการแสวงหาความรู้ของปรัชญานายะ

คำสำคัญ : การวิเคราะห์, ปรัชญานายะ, ความรู้

Abstract

The purpose of this article is to explore the origins of Nyaya philosophy, its significance, the scriptures associated with it, its epistemological framework, and methods of

analysis within Nyaya philosophy. In summary, according to Nyaya philosophy, valid knowledge is contingent upon the ongoing experience. The truth must be accessible through perception, experience, and inference. Nyaya philosophy subscribes to perceptual knowledge, employing reasoned knowledge derived from perception through the five senses, along with experience and inference. This process constitutes the Nyaya philosophical pursuit of knowledge.

Keywords: An Analytical Study, Nyaya Philosophy, Knowledge

1. ประวัติความเป็นมาของปรัชญานายะ

กว่า 20 ศตวรรษ ที่ฤๅษีโคตมะ หรือ อักษปาทะ เป็นคนแรกที่ตั้งสำนักปรัชญานายะขึ้นและปรัชญานายะแบ่งออกเป็น 2 ยุค คือ ยุคแรกช่วงเวลาของฤๅษีโคตมะ สันนิษฐานว่าเกิดก่อนพุทธกาลเป็นเวลานาน และสิ้นสุดลงราวศตวรรษที่ 3 ก่อน ค.ศ. งานเขียนของสำนักนายนะได้หยุดชะงักไปกว่า 300 ปี คือระหว่าง ค.ศ. 900 – ค.ศ. 1200 ปรัชญายุคหลังจึงได้เริ่มในราว ค.ศ.1200ในสมัยของท่านกันเกษ

ท่านฤๅษีโคตมะเป็นผู้แต่ง ท่านผู้นี้มีชื่ออื่นอีกชื่อหนึ่ง คือ อักษปาธ บางทีจึงเรียกปรัชญาสายนี้ว่าระบบอักษปาธ (Akapada system) เน้นในทางการคิดหาเหตุผล หรือตรรกศาสตร์นั่นเอง อย่างไรก็ตามแม้ว่าความสนใจส่วนใหญ่ของปรัชญาสายนี้จะมุ่งไปที่ตรรกศาสตร์ แต่จุดมุ่งหมายขั้นสูงสุดก็อยู่ที่ความหลุดพ้น เพียงแต่อาศัยหลักตรรกศาสตร์เป็นเครื่องมือในการรู้แจ้งสัจธรรม และค้นหาวิธีการเพื่อเข้าถึงความรู้อันแท้จริงเท่านั้น

2. ความหมายของปรัชญานายะ

คำว่า นายนะ เป็นภาษาสันสกฤต ซึ่งมีรากศัพท์ตรงกับภาษาบาลีว่า นิ ธาตุ แปลว่า นำ คือนำไปสู่ความจริงแท้ หรือเราจะรู้ความจริงแท้ได้อย่างไร จึงเกิดวิธีการคิดหาเหตุผล เพื่อค้นหาความจริงแท้ขึ้นมา ดังนั้นนายนะก็คือ ตรรกวิทยาอันเดียวนั่นเอง ด้วยเหตุนี้นายนะจึงมีชื่อหลายอย่าง เช่น ตรรกศาสตร์ ศาสตร์แห่งการใช้เหตุผลบ้าง ปริมาณศาสตร์ ศาสตร์แห่งตรรกวิทยา และญาณวิทยาบ้าง เหตุวิทยา ศาสตร์แห่งเหตุบ้าง วาทวิทยา ศาสตร์แห่งการโต้เถียงบ้าง และอานวิกษิกิ ศาสตร์แห่งการศึกษาเชิงวิจารณ์บ้าง แต่จุดหมายสูงสุดของนายนะมิได้อยู่ที่ทฤษฎีแห่งความรู้ แต่อยู่ที่โมกษะ ความหลุดพ้นทางสังสารวัฏ ส่วนทฤษฎีแห่งความรู้เป็นเพียงทางนำไปสู่โมกษะเท่านั้น นายนะเป็นปรัชญาสำนันิยมทางตรรกะ (Logical Realism) คือ เชื่อความหลักตรรกศาสตร์ว่า มีความจริงแท้อยู่ 2 อย่าง คือ ความจริงแท้ฝ่ายวัตถุ และความจริงแท้ฝ่ายนามธรรมหรือจิตใจ ความจริงทั้ง 2 ฝ่าย ต่างก็เป็นความจริงแท้ และเป็นอิสระต่อกัน นอกจากนี้นายนะยังจัดเป็นปรัชญาอนุพหุนิยม (Atomic Pluralism) ซึ่งถือว่าอนุของธาตุทั้ง 4 คือ ดิน น้ำ ลม ไฟ เป็นมูลกำเนิดของโลกและสรรพสิ่งตลอดทั้งคน และสัตว์

3. คัมภีร์ของปรัชญานายะ

ลัทธิณายะนี้ มีชื่อ และเนื้อหาที่ได้มาจากนยายะสูตร ซึ่งนยายะสูตรนี้เป็นคัมภีร์มีอยู่จำนวน 5 เล่ม แต่ละคัมภีร์แบ่งเป็น 2 ภาค ต่อมา ท่านวาทสยายนะ รวบรวม 400 ปี (A.D) ได้นิพนธ์คัมภีร์นยายะภาษาขยายความในพระสูตร ท่านอุททยตกร รวบรวม 100 ปี (A.D) แต่ง ตาตปรย- ฎีกาขยายความในวารติกะ เรียกว่า อรรถกถา ฎีกาและอนุฎีกาด้วยวรรณกรรมทั้งหลายนี้จึงเป็นเหตุให้สำนักปรัชญานายะ มีความสมบูรณ์ และมีความเจริญแพร่หลายไปมาก ระบบอักษะปาทะนี้ เป็นระบบที่มีวิธีการที่จะทำให้กระบวนการคิดมีความถูกต้องมากขึ้น และเป็นปรัชญาที่ให้อำนาจในการแสวงหาความรู้ได้อย่างถูกต้องตามความเป็นจริง วรรณกรรมสำคัญของนยายะ ได้แก่ 1) นยายะภาษยะ ของวาทสยายนะ (Vātsyāyana) (อรรถกถาของนยายะสูตร) 2) นยายะมัญชรี ของชยันตะ 3) นยายะวารตติกะ ของอุททโยตกร ฎีกาของนยายะภาษยะ

สูตรสำคัญที่ถือเป็นหลักของปรัชญาสาขานี้ก็คือ นยายะสูตร ของท่านฤชีโคตรมะ ต่อมาพวกสาธุศิษย์ได้แต่งหนังสืออธิบายขยายข้อความต่าง ๆ ในนยายะสูตรนั่นเองให้พิสดารออกไปอีกมาก ต่อมาได้เพิ่มหลักฐานวิทยาเข้ามาอีก เพื่อให้เกิดความสมบูรณ์ขึ้น

ปรัชญานายะ พอจะแบ่งเป็นภาคใหญ่ ๆ ได้ 4 ภาค คือ 1) ภาคที่ว่าด้วยความรู้ หรือญาณวิทยา (Theory of Knowledge) 2) ภาคที่ว่าด้วยฝ่ายกายภาพ (Theory of Physical World) 3) ภาคที่ว่าด้วยปัจเจกัตตา และความหลุดพ้น (Theory of Individual Self and Its Liberation) 4) ภาคที่ว่าด้วยพระเจ้า (Theory of God)

4. ทฤษฎีความรู้ของปรัชญานายะ

เรื่องสำคัญที่รู้กันค่อนข้างจะแพร่หลายก็คือ ทฤษฎีความรู้ของปรัชญานายะ ซึ่งได้แสดงแหล่งแห่งความรู้ไว้ 4 ประการ คือ 1) ปรีตยักษะ หรือประจักษ์ (perception) 2) อนุมาน การคาดคะเน (inference) 3) อุปมาน การอุปมา หรือความรู้ที่ได้จากการเปรียบเทียบ (comparison) 4) ศัพพะ พยาน หลักฐาน (testimony)

1. ความรู้ประจักษ์ (perception)

ปรัชญานายะได้อธิบายความรู้ประจักษ์ออกไปอย่างวิจิตรพิสดาร มีความซับซ้อนมาก แต่เมื่อกล่าวโดยย่อแล้วก็มี 2 นัย คือ

(1) รู้โดยผ่านทางประสาทสัมผัสทั้ง 5 คือ ทางตา หู จมูก ลิ้น กาย รู้ประจักษ์ภายใน คือ รู้โดยมโนส หรือใจ กล่าวอย่างสมัยใหม่ก็คือ โดยประสาททั้ง 6 นั่นเอง ตัวอย่างเช่น เราารู้รูปด้วยตา เป็นต้น และรู้อารมณ์ (เรื่องราว) ต่าง ๆ ด้วยใจเป็นที่สุด

(2) ความรู้ประจักษ์พิเศษนอกเหนือประสาทสัมผัสธรรมดา (extraordinary perception) ข้อนี้นี้หมายถึง ความรู้พิเศษ 3 ชนิด คือ

ก. सामान्यप्रज्ञ (สามัญประจักษ์) หรืออย่างสามัญ เช่น เราเห็นว่าคนทุกคนเกิดมาแล้วต้องตาย เราเห็นว่าผู้นั้นเป็นคน เพราะคุณสมบัติรวมแห่งความเป็นคนของคนทั่วไป ฯลฯ

ข. ญาณประจักษ์ (complication) เป็นความรู้ที่ซับซ้อน เช่น เห็นด้วยตาแต่สามารถรู้คุณสมบัติของสิ่งที่เห็นนั้นได้ ตัวอย่างเช่น เห็นน้ำแข็งรู้ได้น้ำแข็งเป็นของเย็น เห็นใบหนารู้ว่ามันนิ่ม เห็นโต๊ะทำด้วยไม้รู้ว่ามันแข็ง หรือเห็นไฟรู้ว่ามันร้อน ที่จริง เย็น ร้อน อ่อน แข็ง นี่เป็นวิสัยของกายที่จะรู้ได้ แต่ทำไมเราจึงรู้สิ่งเหล่านั้นได้ โดยไม่ต้องใช้กายสัมผัส เห็นแก่นจันทน์ก็รู้ได้ว่าเป็นของหอม เหมือนกับว่าเรารู้ความหอมด้วยตา ข้อนี้ยาโยอธิบายว่าประสบการณ์เรื่องกลิ่น โดยการสุดคมในอดีตของเรา ได้มาสัมพันธ์กับการเห็นในปัจจุบันอย่างใกล้ชิด คือ ในอดีตนั้น ทุกครั้งที่เราดมแก่นจันทน์ เราเห็นสีมันด้วย (ยกเว้นเวลาที่อยู่ในห้องมืด) ความรู้ในอดีตฟื้นตัวขึ้นมาใหม่ จึงทำให้รู้กลิ่นได้แม้ด้วยการเห็น

ค. โยคชประจักษ์ (intuitive perception) เป็นความรู้ประจักษ์พิเศษภายใน เช่น ญาณจักษุที่เกิดขึ้นแก่โยคีผู้อบรมจิตดีแล้ว สามารถรู้อดีต อนาคตได้อย่างแจ่มแจ้งด้วยญาณของตน เช่น ผู้ได้ตาทิพย์ หูทิพย์ เป็นต้น

รวมความว่า ตามพระคัมภีร์ขณยานายะมีประจักษ์อยู่ 2 อย่างใหญ่ ๆ คือ ประจักษ์สามัญ และวิสามัญ (เลากิกะ และอเลากิกะ) ประจักษ์สามัญมี 2 คือ ประจักษ์ภายนอกด้วยประสาทสัมผัสทั้ง 5 และประจักษ์ภายในด้วยประสาทที่ 6 คือ มโน หรือมนัส ประจักษ์วิสามัญ 3 คือ สามานยะ ชญาณะ และโยคชะ

2. ความรู้อุปมาน (inference)

ตามตัวอักษร อนุมาน แปลว่า รู้ตาม หรือรู้ภายหลัง (อนุ-ตาม, ภายหลัง / มาน-รู้) หมายความว่า การรับรู้ หรือความรู้ที่ตามความรู้อย่างอื่นมา หมายถึง การคาดคะเน (a cognition or knowledge which follow some other knowledge) ตัวอย่างที่ยกกันบ่อย ๆ ก็คือ ควันกับไฟ ซึ่งมีความสัมพันธ์กัน เรารู้สิ่งหนึ่งก่อนแล้วจึงอนุมานถึงสิ่งหนึ่งได้ เช่น เราเห็นควันพุ่งขึ้นในที่ใด เราก็สันนิษฐานว่าที่นั่นต้องมีไฟ เราเห็นถนนเปียก เราคิดว่าฝนคงตกแล้วเพราะฝนกับความเปียกเป็นสิ่งที่สัมพันธ์กัน มีเรื่องอื่น ๆ อีกมากมายในทำนองเดียวกันนี้ เช่น เราไม่เคยเห็นแม่เราตาย แต่เราอนุมานได้ว่าในที่สุดแม่ต้องตาย เพราะเรารู้ว่าคนทุกคนที่เคยเกิดมาแล้วต้องตายหมด ไม่มีเหลือ

ในการอนุมานนี้ตรรกวิทยาอินเดียให้องค์ประกอบไว้ 3 อย่างคือ 1) ปักษะ ประโยคเล็ก 2) สาธยะ ประโยคใหญ่ 3) สาธนะ หรือเหตุ ประโยคกลาง

ตัวอย่างเช่น เรามองออกไปทางหน้าต่างเห็นควันกำลังพวยพุ่งขึ้นจากเรือนหลังหนึ่ง เราอนุมานว่าในเรือนนั้นมีไฟ ในที่นี้เรือนเป็นปักษะ (ประโยคเล็ก) คือ ตัวตั้งที่เกี่ยวข้องกับการอนุมาน ไฟเป็นสาธยะ (ประโยคใหญ่) เพราะไฟ คือ สิ่งที่เราต้องการพิสูจน์ ส่วนควันเป็นสาธนะ หรือเหตุ (ประโยคกลาง) เพราะเป็นเหตุ หรือฐาน หรือสื่อกลางในการอนุมาน

แต่พวกไวยาณิกะ (หมายถึง พวกถือลัทธิปรัชญานายะนั่นเอง) ถือว่า อนุมานมีองค์ประกอบสำคัญอยู่ 5 อย่าง เรียกว่า อวียะ คือ

- 1) ประติชญา ข้อเสนอ หรือ ยืนยันบางสิ่งบางอย่างเป็นข้อแรก
- 2) เหตุ ข้อเสนอข้อที่ 2 ซึ่งบอกเหตุในการยืนยัน
- 3) อุทาหรณ์ เป็นตัวอย่างที่เห็นอยู่ทั่วไป แสดงความสัมพันธ์ระหว่างเหตุผล และข้อเท็จจริงที่ยืนยัน

แล้ว

4) อุปนัย การนำเอาข้อเสนอสากลมาใช้กับกรณีปัจจุบัน

5) นิคมน์ บทสรุปซึ่งสืบเนื่องมาจากข้อเสนอข้างต้น

ตัวอย่างทั้ง 5 องค์ประกอบนี้ เช่น

1) ก. ย่อมต้องตายเป็นธรรมดา (ประติญา)

2) เพราะ ก. เป็นคน (เหตุ)

3) คนทุกคนต้องตายเป็นธรรมดา (เช่น ค. หรือ ง.) (อุทาหรณ์)

4) ก. เป็นคนเหมือนกัน (อุปนัย)

5) เพราะฉะนั้น ก. ต้องตายเป็นแน่แท้ (นิคมน์)

ความจริงถ้าจะตัดให้เหลือเพียง 3 องค์ประกอบก็คงได้ความเท่ากันคือ

1) คนทุกคนต้องตาย

2) ก. เป็นคน

3) เพราะฉะนั้น ก. ก็จะต้องตายเป็นแน่แท้

3. ความรู้อุปมาน (comparison)

แหล่งแห่งความรู้ที่เราได้จากการเปรียบเทียบ คือ เปรียบสิ่งหนึ่งที่เรารู้จักแล้วกับอีกสิ่งหนึ่งที่ยังไม่รู้จัก เช่น เด็กยังไม่รู้จักเสือแต่รู้จักแมวแล้ว เราบอกเด็กว่าเสือนี้อาจมีลักษณะเหมือนแมวแต่ตัวโตกว่า เมื่อเด็กได้เห็นสัตว์ชนิดหนึ่งในป่าลักษณะเหมือนแมวแต่ตัวโตกว่า เด็กก็รู้ได้ทันทีว่า “นี่ต้องเป็นเสือ”

ความรู้ที่ได้จากอุปมาอุปไมย ก็อยู่ในลักษณะนี้เหมือนกัน ข้อความบางอย่างมีอรรถกถาซึ่งจนไม่อาจอธิบายให้รู้ได้โดยตรง จึงต้องใช้วิธีอุปมาอุปไมย เช่น อุปมาความไม่อยู่นิ่งของจิตเหมือนลิง อุปมาการทำบาปเหมือนจับก้อนไฟที่ชี้เข้ากลบอยู่ เป็นต้น

4. ศัพท์ (testimony)

ความรู้ที่ได้จากพยานหลักฐาน จะเป็นพยานบุคคลก็ได้ ตำรับตำราก็ได้ คนเรามีชีวิตไม่ยาวนานนัก จึงไม่สามารถจะรู้อะไร ๆ ด้วยตนเองได้หมดทุกอย่าง จึงต้องแสวงหาความรู้จากประสบการณ์ของผู้อื่นบ้าง ผู้มีประสบการณ์ในเรื่องนั้น ๆ แต่งตำราให้ หรือบอกเล่าแก่เราโดยตรง ความรู้ที่ได้รับจากแหล่งอย่างนี้เรียกว่า ศัพท์

5. ลักษณะของความรู้ของปรัชญานายะ

นักปรัชญาคุปโราณนั้นได้มีความพยายามคิดค้นกันว่า จุดประสงค์สูงสุดของชีวิตของมนุษย์ ต่อมาได้มีผู้คิดค้น และสามารถค้นพบคำตอบเกี่ยวกับคำถามอันเป็นปัญหานี้ว่า ความรู้ คือ เป้าหมายสูงสุดของมนุษย์ เพราะการที่มนุษย์เข้าถึงความจริงได้นั้น สิ่งสำคัญที่สุดคือความรู้ ดังนั้น ความรู้จึงเป็นคำตอบที่ว่า เป้าหมายสูงสุดของมนุษย์คืออะไร ฉะนั้น ความรู้แจ้งสัจธรรมที่เกี่ยวกับชีวิตของผู้รู้เอง และยังโยงไปถึงชีวิตของเหล่าสัตว์อื่น ๆ อีกด้วย ดังนั้น การรู้แจ้งสัจธรรม จึงเรียกว่า การรู้แจ้งตน เป็นจุดมุ่งหมายสูงสุด และเป็นปลายทางของมนุษย์

ปรัชญานายายะ ถือกันว่าความรู้ทั้งหมดตามธรรมชาติของมัน ย่อมบ่งชี้ไปถึงวัตถุที่มีอยู่นอกความรู้ และไม่ขึ้นอยู่กับความรู้ วัตถุแห่งความรู้เหล่านี้ไม่เพียงแต่ไม่ขึ้นอยู่กับความรู้ หรือเป็นอิสระจากความรู้เท่านั้น แต่ยังไม่ขึ้นแก่กันและกันอีกด้วย ในลักษณะอย่างนี้เราอาจเรียกกระบวนนี้ว่าพหุสัจนิยม เพราะความรู้ต่าง ๆ นั้น ไม่มีความเกี่ยวข้องกันเลย สิ่งต่าง ๆ ที่เกิดจากประสบการณ์นั้น จะมีการแบ่งออกเป็นประเภทต่าง ๆ และแต่ละอย่าง เรียกว่า ทรัพย์ะ หรือในภาษาอังกฤษว่า Substance ถือว่าเป็นสิ่งสำคัญที่สุด ทรัพย์ะนั้นมี 9 ชนิด คือ 1. ปถวิ 2. อาปะ 3. เตชะ 4. วายู 5. อากาสะ 6. กาล 7. ทิก(เทศะ) 8. อาตมัน 9. มนัส ทรัพย์ะเหล่านี้รวมคุณสมบัติและความสัมพันธ์ต่าง ๆ ของมันไว้ในตัวเอง ซึ่งระบบนี้ได้นำมาใช้ในการอธิบายจักรวาล

ปรัชญานายายะ กำหนดหน้าที่ของลัทธิของตนเองให้เป็นผู้ทำหน้าที่หลักในการค้นคว้าความจริงจากการอนุมานและการพิจารณาเรื่องทุกข์ ขาติ พฤติกรรม โทษ พร้อมทั้งอริชา ปรัชญานายายะสอนว่า ให้เปลื้องตั้งแต่ปลายไปหาต้น แล้วจะบรรลุความหลุดพ้น ท่านวาทสยานะ ผู้เป็นอาจารย์สอนชื่อดังของปรัชญา นี้ กล่าวว่า อภิยา คือ ความไม่รู้ นำมาซึ่งความเกาะเกี่ยว ความแห่งแล้ง ความริษยา ความเห็นผิด ความประมาท อหังการ และความโลภตามลำดับ บุคคลผู้มีอภิยาย่อมประกอบประทุษกรรมต่าง ๆ มีการลักขโมย เป็นต้น นี่เป็นอกุศลทั้งสิ้น บุคคลใดมีความประพฤติดีรู้จักให้ทาน มีความเมตตากรุณา มีความสัตย์ บำเพ็ญประโยชน์ พุทธจามีสาระ ย่อมได้ชื่อว่า ผู้ประกอบกุศล การที่อภิยานำมาเกาะเกี่ยวชีวิต ย่อมทำให้มีการเกิด และนำมาซึ่งความทุกข์ อุปมาเหมือนอาหารที่เจือด้วยน้ำผึ้ง และยาพิษ ก็ควรทิ้งมันเสีย เพราะเป็นความสุขที่เจือด้วยทุกข์

ปรัชญานายายะ กล่าวถึงลักษณะของความรู้ไว้ว่า ความรู้มีลักษณะเป็นกลาง มิใช่แท้หรือในตัวเอง แต่ต้องอาศัยปัจจัยภายนอก มีอายตนะ และอารมณ์หรือวัตถุที่รู้ เช่น การเห็นที่จัดว่า ถูกต้อง หรือเป็นจริง แท้ นั้นต้องอาศัยประสาทตาที่ดี วัตถุที่เห็นต้องอยู่ในวิสัยที่เห็นได้ชัดเจน ความรู้ที่เกิดจากการเห็นนั้นต้องมีความถูกต้องตามความเป็นจริง และไม่ขัดแย้งกับความรู้ที่เกิดขึ้นทีหลัง เช่น ทันทีที่เห็นเชือกก็รู้นั่นคือ เชือก และเมื่อดูอีกครั้งก็ยังคงรู้ว่าสิ่งนั้นคือ เชือก อย่างนี้เรียกว่า ความรู้แท้ หรือความรู้ถูกต้อง ลักษณะเฉพาะของปรัชญานายายะ ก็คือ มีการนำเสนอความรู้โดยการโต้แย้งด้วยเหตุผลเพื่อแสวงหาข้อเท็จจริง แต่ต้องเป็นการแสวงหาความรู้ โดยอาศัยการใช้เหตุผลอันเกิดจากประสบการณ์ตรง ประสาทสัมผัสทั้ง 5 และการประจักษ์เท่านั้น เพราะเชื่อได้ว่าสามารถให้ความรู้ที่เป็นความจริงแก่เราได้ และก็อาจทำหน้าที่เป็นเครื่องมือสำหรับการอนุมานได้อีกด้วยและความรู้ที่ได้จากการอนุมานนี้ ปรัชญานายายะ ถือว่าเป็นการให้ความรู้แก่เราได้จริง แต่ไม่อาจยืนยันความถูกต้องได้แน่นอน เพราะบางกรณีอาจสมเหตุผล แต่ไม่อาจเป็นความจริงได้ ดังนั้น ปรัชญานายายะ จึงกล่าวว่า ความรู้แท้ต้องเกิดขึ้นพร้อมกับความแน่ใจ และจำเป็นด้วยการพิสูจน์อีกครั้งว่า เป็นจริงตามที่ความรู้ครั้งแรกบอกหรือไม่ ครั้งแรกเห็นเชือกต่อมาเมื่อต้องการพิสูจน์ ก็ได้พิสูจน์ และพบการพิสูจน์ครั้งที่ 2 นี่เป็นความจริงเหมือนครั้งแรกคือ เห็นเป็นเชือกจริง ความรู้เช่นนี้ ถือว่าเป็นความรู้ที่ถูกต้อง แต่ถ้าครั้งแรกเห็นว่าเป็นสิ่งนั้นคือ งู เมื่อดูอีกครั้งกลับเห็นว่า เป็นเชือก อย่างนี้เรียกว่า ความรู้ไม่ถูกต้อง การที่ปรัชญานายายะ ถือเอาวัตถุที่รู้เป็นเครื่องพิสูจน์ความจริงนั้น ก็เพราะเห็นว่าวัตถุเป็นสิ่งที่มิใช่จริง และสามารถอยู่ได้ด้วยตนเอง แม้ในขณะที่เราไม่รู้ และไม่เห็น อนึ่ง ความรู้เป็นสมบัติจรของจิต

คือ มิใช่ติดอยู่ประจำในจิต เพราะเห็นว่าขณะหลับสนิทย่อมไม่ฝันและขณะที่จิตเป็นสมาธิ หรือเข้าถึงโมกษะแล้วจะไม่มีความรู้สึกใด ๆ ย่อมเป็นจิตว่าง

6. คำสอนสำคัญของปรัชญานายายะ

คัมภีร์ที่จารึกคำสอน คือ “นยาเยสูตร” และมีหลักคำสอนที่สำคัญ คือ “ชีวิตในโลกนี้เต็มไปด้วยความทุกข์ การเวียนว่ายตายเกิดเป็นการติดข้อง การหลุดพ้นจากทุกข์ และการเวียนว่ายตายเกิดเป็นโมกษะ คือ มีความหลุดพ้น การติดข้อง หรือการเวียนว่ายตายเกิดนั้น เป็นเพราะอวิชชา คือ ความไม่รู้มาปิด ดังนั้นวิธีการทำลายการเวียนว่ายตายเกิด หรือการติดข้องนั้น ต้องใช้วิชา คือ ความรู้แจ้งเกี่ยวกับความจริง เป็นเครื่องมือทำลายอวิชชา อันเป็นสาเหตุแห่งความทุกข์นั้นเสีย ชีวิตจึงหลุดพ้นจากความทุกข์ และบรรลุมรรคแห่งโมกษะได้

7. ทรรศนะเกี่ยวกับพระเจ้าของปรัชญานายายะ

พระเจ้าตามทรรศนะของนยาเย ทรงถึงพร้อมด้วยความสมบูรณ์ 6 ประการ คือ ความเป็นใหญ่ อำนาจ ความรุ่งเรือง ความงาม ความรู้ และอิสรภาพ นยาเยเชื่อว่าพระเจ้าทรงสร้างโลก แต่การสร้างโลกของพระองค์ ไม่ได้ทรงสร้างขึ้นโดยตรงเป็นเพียงทรงนำปริมาณของธาตุทั้ง 4 มาผสมกันเท่านั้น ดังนั้นการสร้างโลกของพระเจ้าจึงไม่ได้ทรงสร้างจากความว่างเปล่าอย่างพระเจ้า ในบางศาสนา แต่ทรงสร้างจากสิ่งที่มีอยู่แล้ว โดยเพียงแต่นำสิ่งเหล่านั้นมาจัดสรรผสมผสานกัน นยาเยเชื่อว่ามิมีสถานะที่จริงแท้ มีอยู่เองและดำรงอยู่ในโลกชั่ววินาที ไม่มีใครทำนายได้ มีอยู่ 7 อย่างคือ 1. ธาตุทั้งสี่ 2. อากาศ 3. อวกาศ 4. กาล 5. มโนหรือมนัส 6. ชีวตมัน 7. พระเจ้า

ที่ว่าพระเจ้าทรงเป็นผู้รักษา และทำลายโลกนั้น นยาเยก็หมายเพียงว่า โลกยังคงดำรงอยู่ได้ก็เพราะพระเจ้ายังทรงมีความประสงค์ให้มีอยู่ แต่เมื่อถึงคราวที่พระองค์ไม่ทรงมีความประสงค์ดังกล่าว ก็ทรงแก้ความเป็นระเบียบออก ปล่อยให้ทุกอย่างหลุดกระจัดกระจายไปตามเดิมนอกจากนี้พระเจ้ายังทรงทำหน้าที่อีก 2 อย่างคือ 1. ประโยชกจรตา คือ คอยแนะนำให้คนทำแต่สิ่งที่ดี ละเว้นสิ่งที่ชั่วประดุจบิดาผู้มีเมตตา คอยแนะนำบุตรน้อยของตนให้ตั้งอยู่บนความดีฉันนั้น 2. กรรมผลทาทา คือ คอยให้ผลตอบแทนตามความเหมาะสมกับการกระทำของแต่ละคน เหมือนบิดาผู้รักบุตรคอยให้รางวัล และลงโทษแก่บุตร เมื่อทำดี และทำชั่วฉันนั้น

8. ทฤษฎีแห่งเหตุและผลของปรัชญานายายะ

นยาเย ได้ให้คำนิยามถึงเหตุ และผลไว้ว่า เหตุหมายถึงสิ่งที่มีมาก่อนสิ่งที่เป็นผลอย่างแน่แท้ ส่วนผลก็คือสิ่งที่เกิดสืบเนื่องมาจากสิ่งที่เป็นเหตุอย่างแน่นอน โดยปราศจากเงื่อนไขเช่นเดียวกัน เหตุหนึ่งอย่าง ย่อมก่อให้เกิดผลหนึ่งอย่าง ดังนั้น เหตุและผลจึงมีลักษณะสอดคล้องกัน จึงเป็นไปได้ที่เหตุอย่างหนึ่งจะก่อให้เกิดผลอีกอย่างหนึ่ง หรือเหตุหลายอย่าง แต่ทำให้เกิดผลเพียงอย่างเดียว หรือผลหลายอย่างมาจากเหตุเพียงอย่างเดียว สรุปแล้วนยาเยได้กล่าวถึงลักษณะที่สำคัญของเหตุไว้ 3 อย่างคือ 1. ปุรววฤตติคือสิ่งที่เป็นเหตุจะต้อง

เป็นสิ่งที่มียูก่อน หรือเกิดขึ้นก่อนสิ่งที่เป็นผล 2. นิยตปุรววฤตติคือสิ่งที่เป็นเหตุจะต้องมีมาก่อนผลของเหตุ นั้นเสมอไป 3. อนันยถาสัทธะคือสิ่งที่เป็นเหตุจะต้องมีมาก่อนผลอย่างแน่นอน โดยไม่มีเงื่อนไขใด ๆ ทั้งสิ้น

นอกจากนั้นนยายะยังถือว่า ผลไม่ได้มียูก่อนในสิ่งที่เป็นเหตุ แต่ผลถึงแม้จะเกิดมาจากเหตุ แต่ก็ เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นใหม่เป็นผลใหม่ โดยสิ่งที่เป็นเหตุทำให้มันเกิดมีขึ้น ดังนั้นทรรชนะของนยายะจึงเป็นแบบ อสัท การวาท หรือ อารัมภวาท ซึ่งตรงกันข้ามกับทฤษฎีของลัทธิสาขายะ โยคะ และเวทานตะ ซึ่งเป็นแบบสัท การวาท ตามทรรชนะของนยายะมีเหตุอยู่ 3 ชนิด คือ 1. สมวาयी เหตุที่ก่อให้เกิดผลโดยตรง เป็นเหตุที่ก่อให้เกิด ผลโดยตรง เป็นเหตุที่แนบเนื่องกับผลอย่างไม่อาจแยกจากกันได้ ดังนั้นเหตุประเภทนี้จึงเป็นวัตถุเหตุ เช่น เส้นด้ายเป็นวัตถุเหตุของผ้า หรือดินเหนียวเป็นวัตถุเหตุของหม้อดินภาชนะดินต่าง ๆ หรือทองคำเป็นวัตถุเหตุ ของทองรูปพรรณต่าง ๆ เหล่านี้ เป็นต้น ผลของเหตุดังกล่าวไม่อาจเกิดขึ้นได้หากไม่มีเหตุของตน ทั้งไม่อาจ ดำรงอยู่เป็นผลได้โดยอยู่แยกจากเหตุ แต่ตรงกันข้ามเหตุกลับดำรงตัวอยู่ได้โดยไม่ต้องอาศัยผล อย่างเช่นผืนผ้า ไม่อาจเกิด และดำรงตัวอยู่ได้โดยไม่มีด้าย แต่ด้ายคงอยู่ได้โดยไม่ต้องมีผ้า หรือหม้อดินไม่อาจเกิดขึ้นและไม่ อาจคงอยู่ได้โดยไม่อาศัยดินเหนียว แต่ดินเหนียวสามารถมีอยู่ และดำรงอยู่ได้โดยไม่มีหม้อดิน 2. อสมวาयी เหตุที่ไม่ก่อให้เกิดผลโดยตรงแต่ก็อิงอาศัยอยู่ในสิ่งที่เป็นเหตุ ทั้งเป็นปัจจัยช่วยให้สิ่งที่เป็นผลได้เกิดขึ้นด้วย อย่างเช่น การยัดโยงสานกันของเส้นด้าย แม้จะไม่ใช้เหตุโดยแรกที่ทำให้เกิดผืนผ้า กล่าวคือ ถ้าไม่มีเส้นด้าย ผืนผ้าก็อาจเกิดขึ้นได้ แต่การยัดโยงสานกันของเส้นด้ายก็มีส่วนช่วยให้เกิดผืนผ้าได้ด้วยเช่นกัน ดังนั้นการยัด โยงสานกันของเส้นด้ายจึงเป็นเหตุอีกอย่างหนึ่งที่ช่วยทำให้เกิดผืนผ้าขึ้น เพียงแต่เป็นเหตุรองหรือเหตุโดยอ้อม เท่านั้น หรือสีของด้ายก็เช่นกัน เป็นเหตุทำให้เกิดผ้าสีขึ้นมา แม้จะเป็นเหตุโดยอ้อมก็ตาม 3. นิमितตะ คือ สัมฤทธิ์เหตุ หรือผู้นำวัตถุเหตุมาทำให้เกิดสิ่งต่าง ๆ ตามต้องการของตน เช่น ช่างทอหูก เป็นนิमितตะ หรือผู้ทำ ให้ผืนผ้าเกิดขึ้น ช่างปั้นหม้อเป็นนิमितตะที่ทำให้หม้อเกิดขึ้น ดังนี้ เป็นต้น นิमितตะนอกจากจะหมายถึง ผู้ที่ สร้างสิ่งต่าง ๆ ให้เกิดขึ้นแล้ว ยังหมายถึงอุปกรณ์หรือเครื่องมือต่าง ๆ ที่ใช้ในการสร้างสิ่งนั้น ๆ ด้วย ส่วนใน กรณีผู้กระทำที่ไม่มีชีวิต นิमितตะ ก็หมายถึง ธรรมชาติต่าง ๆ ที่เป็นปัจจัยให้มีสิ่งนั้น ๆ เกิดขึ้น เช่น น้ำถูกแดด เผาให้ระเหยเป็นไอ ไอเมื่อถูกความเย็นก็จะเกาะกลุ่มเป็นเมฆ เมฆเมื่อรวมตัวจนควบแน่นกันมากขึ้นก็จะ กลายเป็นฝน หรือใบไม้ถูกลมพัดก็จะร่วงลงมา เหล่านี้ เป็นต้น

นอกจากนั้นนยายะยังจำแนกเหตุออกเป็น 2 อย่าง คือ 1. เหตุทั่วไปหรือสามัญเหตุ ซึ่งมี 8 อย่าง คือ อวกาศ เวลา ความรู้ของพระเจ้า เจตจำนงของพระเจ้า บุญ บาป ความไม่มีอยู่ก่อนของสิ่งที่เกิดขึ้น และ การไม่มีสิ่งขัดขวางไม่ให้สิ่งนั้นเกิดขึ้น 2. เหตุเฉพาะหรือวิสามัญเหตุ คือ สิ่งจำเป็นหรืออุปกรณ์สำหรับทำให้ สิ่งนั้น ๆ เกิดขึ้น เช่น หูกเป็นเครื่องมือของช่างหูก เป็นต้น

ทฤษฎีเหตุของนยายะก็คล้ายกับทฤษฎีเหตุของอริสโตเติล เพียงแต่ทฤษฎีเหตุของอริสโตเติลจะเข้าใจ ได้ง่ายกว่า และมีขอบข่ายครอบคลุมมากกว่า กล่าวคือ อริสโตเติลได้แบ่งเหตุไว้ 4 อย่างคือ ก. วัตถุเหตุ เหตุ โดยตรงที่ทำให้สิ่งนั้น ๆ เกิดขึ้น เช่นดินเหนียวเป็นวัตถุเหตุของหม้อดิน ข. สัมฤทธิ์เหตุ เหตุโดยอ้อมแต่ก็เป็น เหตุสำคัญที่นำวัตถุเหตุมาทำให้เกิดสิ่งนั้น ๆ เกิดขึ้น เช่น ช่างหม้อปั้นหม้อขึ้นมา ช่างหูกทอผ้าขึ้นมา ค. รูปแบบ เหตุ ได้แก่ รูปร่างลักษณะของสิ่งที่วัตถุเหตุ และสัมฤทธิ์เหตุสร้างขึ้น มา เช่น รูปร่างทรวดทรงของหม้อดิน

หรือทรวงทรงของผืนผ้า เป็นต้น ง. อันตเหตุ ได้แก่ เหตุสุดท้าย คือ จุดมุ่งหมายของสิ่งที่สำเร็จรูปนั้นเกิดขึ้นมา เช่น หม้อดินสำหรับหุงข้าว ผืนผ้าสำหรับตัดเป็นเสื้อกางเกง เป็นต้น

9. ทศนะเกี่ยวอาตมมันของปรัชญานายะ

อาตมมันของปรัชญานายะเป็นเนื้อสารอย่างหนึ่ง มีเพียงหนึ่งสำหรับทุกคน เป็นสิ่งประณีต ไม่สลาย เป็นสิ่งไม่มีเบื้องต้นและที่สุด ไม่ได้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกับพระผู้เป็นเจ้า แต่มีลักษณะเป็นหนึ่งซึ่งปราศจากส่วนย่อย อาตมมันนั้นเป็นอีกภาวะหนึ่งซึ่งแตกต่างไปจากร่างกาย และจิตใจ ร่างกายเป็นเพียง

10. การวิเคราะห์เกี่ยวกับปรัชญานายะ

10.1 จุดดีของปรัชญานายะ

ปรัชญานายะนั้น ถือได้ว่าเป็นรากฐานของการใช้เหตุผล ซึ่งเป็นที่แพร่หลายก่อนพุทธศตวรรษที่ 1 เล็กน้อย นักปรัชญาตะวันออกใช้หลักการของปรัชญานายะนี้เป็นเกณฑ์วัดมาตรฐานของความรู้ในการแสวงหาความจริง จนเป็นที่มาของความรู้ทางวิทยาศาสตร์เรียกว่า ทฤษฎีทางวิทยาศาสตร์ในปัจจุบัน

ปรัชญาสำนักนี้ ถือว่ามีประโยชน์ในการช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการคิดที่ประกอบด้วยเหตุผลมากขึ้น และมีความชัดเจนขึ้นมาเป็นลำดับ และมีการวิเคราะห์ด้วยเหตุผลอย่างจริงจัง นอกจากนี้ปรัชญานายะยังเป็นที่รู้จักในอีกหลายชื่อด้วยกัน เช่น นยายวิทยา ตรรกวิทยา อานวิกชิกิ

ปรัชญานายะ จึงมีความหมายว่า การนำไป หรือโต้แย้ง คือ นำไปสู่การพิจารณาสอบสวนอย่างละเอียดถี่ถ้วน หรือวิธีการหาความจริงโดยอาศัยหลักตรรกวิทยา เหตุนี้จึงเรียกว่าลัทธิปรัชญานายะ เพราะมีความหมายบ่งชี้ว่า ลัทธินี้เป็นระบบปรัชญาที่เน้นหนักไปในทางการส่งเสริมสติปัญญา และเนื่องจากลัทธินี้เน้นหนักในเรื่องการใช้สติปัญญา วิเคราะห์ และการโต้แย้งเชิงตรรกะ จึงเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “ตรรกวิทยา” ดังกล่าว

ปรัชญาในายะ เห็นว่าความรู้ที่แท้จริงนั้นจะต้องเกิดขึ้นเฉพาะหน้าของผู้กำลังรู้นั้นเท่านั้น เพราะผู้ที่กำลังรู้นั้น ถือว่าเป็นผู้รู้ความจริง ความจริงที่แท้ ก็คือ การที่ผู้รู้ได้รับความรู้ที่ได้รับสัมผัสกับวัตถุที่ปรากฏขึ้นเฉพาะหน้าแก่ผู้รู้นั้นเพราะความเป็นจริงมีอยู่ ปรัชญานายะเห็นว่า ต้องเป็นสิ่งที่สามารถสัมผัสได้จากประสาทสัมผัสทั้ง 5 และสิ่งทีนั้นต้องมีปรากฏเฉพาะหน้าเท่านั้น สิ่งเหล่านี้ ต่างหากจึงจะถือว่าเป็นความรู้ที่แท้จริง และสามารถสัมผัส หรือเข้าถึงความจริงนั้นได้ ดังนั้น ความรู้ที่ถือว่ามีความสมบูรณ์ในทรรณะของปรัชญานายะก็คือ ความรู้ที่ต้องเกิดขึ้นโดยตรงแก่ผู้รู้นั้น และสิ่งที่ถูกรู้นั้นก็ต้องเป็นจริงด้วย เช่น เมื่อเห็นเชือกต้องเป็นเชือก มิใช่เห็นเชือกแล้วกลายเป็นงู ในกรณีนี้มีใช่เฉพาะความรู้เท่านั้นที่ต้องจำกัด้ว่าจะให้ความจริงแท้แก่เราหรือไม่ แต่วัตถุที่ถูกรู้นั้นก็ต้องให้ความจริงที่แท้กับเราด้วยเช่นกัน ความรู้จริงจะถือว่าเป็นความรู้ที่สมบูรณ์ เพราะความรู้ และสิ่งที่ถูกรู้ ต้องเป็นความจริง และมีข้อเท็จจริงปรากฏอยู่เสมอ

ปรัชญานายะ เชื่อว่าความจำได้มิใช่ความรู้ที่เป็นประจักษ์ เพราะไม่สามารถปรากฏให้เห็นแจ้งเฉพาะหน้าได้ เป็นแค่เพียงฝังรากลึกอยู่ภายในความคิดของเราเท่านั้น ไม่สามารถสัมผัสได้จากวัตถุ หรือไม่สามารถประสบได้โดยตรงจากประสาทสัมผัสทั้ง 5 ดังนั้น ปรัชญานายะจึงถือว่าความจำนั้นมิใช่ความรู้ที่แท้จริง จะเป็นก็แค่เพียงผลของความรู้ที่เคยเกิดขึ้นมาในใจเท่านั้น ฉะนั้น การที่มนุษย์มีความรู้จะที่เกิดขึ้น

หลังจากการเคยได้รับการรับรู้มาก่อนแล้วหนึ่งครั้ง และสามารถรับรู้สิ่งนั้นอีกครั้งโดยการไม่ได้เห็นอีก แต่สามารถรู้ได้เพราะการจำได้ ความรู้เช่นนี้ ถือว่า มิใช่ความรู้ที่เป็นความจริง แต่เป็นเพราะความรู้ที่เกิดจากการที่เราจำผลของความรู้เก่าได้เท่านั้น อย่าเข้าใจว่าเป็นความรู้แท้จริงจะเป็นก็แค่เพียงความรู้มายาเท่านั้น เพราะมันมิใช่ข้อเท็จจริง และเป็นความหลอกลวงเท่านั้น ปรัชยานายะให้ทรรศนะว่า ความรู้ที่เต็มไปด้วยความสงสัย เรียกว่า อปรมา คือ ความรู้ที่หาความสมบูรณ์ไม่ได้ เพราะไม่มีความชัดเจนในองค์ของความรู้นั้น ความรู้ที่มีความสงสัยนี้เป็นความรู้ ซึ่งมีกระบวนการของการทำหน้าที่บกพร่องในตัวเอง เพราะขาดความจริงในการรับรู้ การทำหน้าที่บกพร่องของความรู้นี้ เรียกว่า ความสงสัย ซึ่งความสงสัย นี้เรียกว่า อปรมา (Arpara) เช่นกัน เพราะเป็นความรู้ที่ไม่มีความแน่นอน และเป็นความรู้ที่ไม่อาจถูกต้องได้เลย ปรัชยานายะถือว่าเป็นความรู้ที่ผิด

ความรู้ผิดในที่นี้ หมายถึง ความรู้ที่ไม่มีความสงสัยอยู่เลยก็จริง และอาจแสดงให้เห็นประจักษ์ได้เหมือนกัน แต่ไม่ตรงตามลักษณะของวัตถุที่เห็นนั้น เช่น บางครั้งเราเห็นเชือกเป็นงูใน เวลาค่ำสลัว ๆ และ ไม่มีความสงสัยในสิ่งที่เห็นนั้น การประจักษ์อย่างนี้ ก็ยังเป็นการประจักษ์ที่ผิด เพราะไม่มีความจริงในวัตถุที่เห็นนั้น ในกรณีนี้ได้กล่าวแล้วว่า ความรู้ นั้น ต้องเป็นความจริง และวัตถุที่รู้นั้นก็ต้องเป็นความจริงด้วย ปรัชยานายะนี้ ถือว่า ตรรกวิทยา ก็ยังมิใช่ความรู้ที่สมบูรณ์แท้ เพราะเราไม่สามารถรับรู้ความรู้ได้อย่างใดอย่างหนึ่งในสิ่งนั้น ๆ ที่เราสัมผัสได้เลย สาเหตุที่ปรัชยานายะกล่าวว่า ตรรกวิทยาก็ไม่สามารถให้ความจริงกับเราได้ นั้น เพราะว่าการโต้เถียงไมใช่วิธีการที่จะทำให้เราได้รู้ ว่า สิ่งที่กำลังกล่าวถึงนั้นเป็นความจริง และมีอยู่จริงหรือไม่ เพราะการโต้เถียงกันนั้น ก็มีได้มีใครสัมผัสกับสิ่งที่กำลังกล่าวถึงอยู่นั้นเลย กรณีนี้ปรัชยานายะจึงกล่าวว่าความรู้ที่แท้จริงต้องได้มาจากประสาทสัมผัสกับวัตถุที่กำลังเกิดขึ้นเฉพาะหน้าเท่านั้น จึงแปลว่า ประโยชน์ที่จะเชื่อว่า สิ่งที่เรากำลังถกเถียงด้วยตรรกะนั้นจะมีอยู่จริง หรือจะให้ความจริงกับเราได้ แต่ ปรัชยานายะก็ยอมรับว่า ทฤษฎีตรรกวิทยานั้น เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการที่จะให้เกิดความรู้ที่มีความชัดเจน ปราศจากความสงสัย เป็นกระบวนการที่มีแบบแผนที่จะให้ความรู้ได้อย่างชัดเจน แต่ไม่ยืนยันว่า ความรู้ที่ได้จากตรรกวิทยานั้นจะให้ข้อเท็จจริงมาน้อยแค่ไหน เพราะบางทีการถกเถียง แม้มีความสมเหตุสมผลรองรับ แต่ปรากฏว่าขาดข้อเท็จจริงอยู่มาก เขาจึงสามารถชนะได้ด้วยเหตุผล แต่ไม่สามารถชนะได้ด้วยข้อเท็จจริง ดังนั้นปรัชยานายะ จึงบอกว่าความรู้ที่เป็นประจักษ์จากประสาทสัมผัสที่ผู้รู้เห็นความปรากฏขึ้นของสิ่งที่ถูกรู้ เกิดขึ้นเฉพาะหน้า และผู้รู้สามารถประสบได้ด้วยตนเองกับวัตถุที่ถูกรู้นั้นโดยตรงเท่านั้น จึงจะถึงว่าเป็นความรู้ที่แท้จริง

สำหรับเรื่องความรู้ถูกต่างจากความรู้ผิดอย่างไรวินั้น สรุปได้ว่า ปรัชยานายะ กล่าวว่า เมื่อความรู้ตรงตามลักษณะของสิ่งนั้นตามความเป็นจริง จึงเรียกว่า ความจริง หรือความรู้ถูก ถ้าไม่เป็นอย่างนี้ หรือตรงกันข้ามถือว่าเป็นความรู้ผิด หรือความรู้ไม่จริง กล่าวคือ ความรู้ถูกนั้นนอกจากการเห็นที่ตรงตามความเป็นจริงแล้ว สิ่งที่ถูกเห็นนั้นก็ต้องเป็นจริงตามสิ่งที่เป็นอยู่นั้นอย่างแท้จริงด้วยจึงจะถือว่าถูกต้อง เช่น การเห็นเชือกนั้นก็ต้องเป็นเชือกด้วยมิใช่เป็นงู ปรัชยานายะ เรียกว่า ความรู้ถูก หรือความรู้ที่เป็นความจริง ส่วนความรู้ผิด หมายถึง ความรู้ที่ไม่ตรงตามลักษณะที่สิ่งนั้นเป็น คือ เพราะเห็นไม่ตรง ตามลักษณะที่เป็นความจริงของสิ่งนั้น เช่น เห็นงูแต่เข้าใจว่าเป็นเชือก เป็นต้น มีคำถามว่ามนุษย์จะรู้ได้อย่างไรว่า ความรู้

ครั้งแรกเป็นความรู้ที่ถูกต้อง และความรู้ครั้งที่ 2 เป็นความรู้ที่ผิด กรณีนี้ปรัชญานายยะได้ให้คำตอบว่าความรู้ถูก และความรู้ผิดต้องขึ้นอยู่กับข้อเท็จจริงที่เราากำลังประสบนั้นด้วย ในทางตรงกันข้ามการทดสอบความรู้ถูก และความรู้ผิดก็คือ การได้ผลตามประสงค์ หรือความล้มเหลวในทางปฏิบัติการของเราที่มีความเกี่ยวข้องกับสิ่งนั้น ๆ ความรู้ถูกนำไปสู่การปฏิบัติการที่สำเร็จประโยชน์ ส่วนความรู้ผิดย่อมนำไปสู่ความล้มเหลว และ ความผิดพลาดในทางปฏิบัติการ

10.2 จุดด้อยของปรัชญานายยะ

ปรัชญานายยะ จึงมีความหมายว่า การนำไป หรือโต้แย้ง คือ นำไปสู่การพิจารณาสอบสวน อย่างละเอียดถี่ถ้วน หรือวิธีการหาความจริงโดยอาศัยหลักตรรกวิทยา เหตุนี้จึงเรียกว่าลัทธิปรัชญานายยะ แน่นนอน ในการโต้แย้งนั้นทุกคนล้วนอยากจะชนะทั้งนั้น ความต้องการเอาชนะมีอยู่ในสิ่งมีชีวิตทุกชนิดตามธรรมชาติอยู่แล้ว ผู้ชนะจะถูกเลือกตามกฎการคัดเลือกตามธรรมชาติ ดังนั้น ไม่เห็นแปลก ถ้าคนซึ่งเป็นสิ่งมีชีวิตชนิดหนึ่ง จะต้องการเอาชนะ ในสถานการณ์ต่าง ๆ แต่ไม่ใช่ประเด็น ประเด็นที่ผู้เขียนอยากจะนำเสนอ คือ ถ้ามองกันอย่างง่าย ๆ ว่ามีคนหนึ่งชนะ ก็ต้องมีอีกคนแพ้ แต่ถ้ามองให้ลึกลงไปจริง ๆ แล้ว การที่จะมีคนหนึ่งชนะ แล้วอีกคนหนึ่งจะต้องแพ้ จะเกิดขึ้นในสถานการณ์บางรูปแบบเท่านั้น และจะมีบางสถานการณ์ ที่ฝ่ายหนึ่งชนะอีกฝ่ายแพ้ หรือชนะทั้งคู่ หรือแพ้ทั้งคู่ ก็เป็นไปได้ โดยผู้ชนะคือผู้ที่ได้ประโยชน์และผู้แพ้คือผู้ที่เสียหาย

11. บทสรุป

เมื่อกล่าวโดยสรุป ปรัชญานายยะบอกให้เราทราบว่าความรู้ที่ถูกต้องนั้นขึ้นอยู่กับประสบการณ์ที่เรา กำลังประสบอยู่นั้น แต่ตรงกันข้ามกับประสบการณ์เดิมที่มีอยู่ และข้อเท็จจริงที่กำลังประสบอยู่ซึ่งก็ไม่ใช่ ประสบการณ์ที่เคยรู้มา ความรู้ลักษณะอย่างนี้ ปรัชญานายยะถือว่าเป็นความรู้ที่ผิด ปรัชญานายยะให้ ทรรศนะว่าความจริงต้องสามารถเข้าถึงได้โดยอาศัยการประจักษ์ ประสบการณ์และการอนุมาน จึงเรียกลัทธิ นี้ว่า ระบบตรรกะสำนึกนิยม (Logical Realism) ปรัชญานายยะเชื่อในความรู้ประจักษ์ เพราะมุ่งสอนให้รู้จัก วิธีการคิดตามหลักแห่งเหตุผลที่ลึกซึ้งและเป็นระบบ

การอาศัยความรู้ที่ประกอบขึ้นจากการใช้เหตุผลโดยอาศัยการประจักษ์ จากประสาทสัมผัสทั้ง 5 บวกกับประสบการณ์ และการอนุมานจึงเป็นกระบวนการแสวงหาความรู้ของปรัชญานายยะ และยอมรับ ความรู้ที่เกิดจากประสบการณ์ตรงของการอนุมาน เช่น เมื่อตนมีความรู้ว่า มนุษย์ทุกคนต้องตาย นายแดง เป็นมนุษย์ ดังนั้นนายแดงจึงต้องตาย สาเหตุของการที่ผู้นั้นจะรู้ได้ว่า ทำไมนายแดงจึงต้องตาย ก็เพราะผู้นั้น ย่อมหาคำตอบได้จากการที่นายแดงนั้นเป็นมนุษย์ เพราะเขาอยู่ในเบื้องต้นแล้วว่า คนที่เป็นมนุษย์นั้นจะต้อง ตายกันทุกคน ดังนั้นการตายของนายแดงนั้นจึงไม่เกิดความแปลกใจมากนักสำหรับเขา เพราะประสบการณ์ สอนให้เขารู้ก่อนแล้ว ปรัชญานายยะจึงถือว่าเป็นลัทธิที่ยอมรับประสบการณ์ตรงจากประสาทสัมผัสตนเอง

บรรณานุกรม

กีนติ บุญเจือ. (2522). **ปรัชญาลัทธิอัตถิภาวนิยม**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช.

ชเอิญศรี อิศรางกูร ณ อยุธยา. (2539). **ปรัชญาตะวันตกสมัยใหม่**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

ชัยวัฒน์ อัตพัฒน์. (2539). **ปรัชญาตะวันตกสมัยใหม่ 2**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

ปรีชา ช้างขวัญยืน. (2538). **ปรัชญาแห่งอุดมการณ์ทางการเมือง**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ราชบัณฑิตยสถาน. (2540). **พจนานุกรมศัพท์ปรัชญา อังกฤษ-ไทย**. กรุงเทพฯ : ห้างหุ้นส่วนจำกัดอรุณการพิมพ์.

สถิต วงศ์สวรรค์. (2540). **ปรัชญาเบื้องต้น**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์อักษรพิทยา.

สุวรรณ เพชรนิล. (2534). **ปรัชญาอินเดียร่วมสมัย**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

อดิศักดิ์ ทองบุญ. (2540). **ปรัชญาอินเดียร่วมสมัย**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.